

Fon Sağlayıcılar için Açık Erişim Politikası Geliştirme ve Uygulama İlkeleri ve Örnek Politika

Yazarlar: Victoria Tsoukala, Marina Angelaki (EKT)

Gözden Geçirenler: Alma Swan (EOS), Mafalda Picarra (Jisc), Eloy Rodrigues (U Minho)

Eylül 2015

İngilizce Aslından Türkçeye Çevirenler: Güleda Doğan, Yaşar Tonta, Umut Al, Orçun Madran (Hacettepe)

Şubat 2016

İçindekiler

Amaç ve Kapsam	3
Arka Plan Bilgi	4
Açık Erişim Nedir?	4
Açık Erişim Nasıl Sağlanır?	4
Fon Sağlayıcılar için Açık Erişimin Yararları	4
Avrupa'da Açık Erişim Politikalarında Mevcut Durum	5
Fon Sağlayıcılar için PASTEUR4OA Örnek Açık Erişim Politikası	6
Örnek Açık Erişim Politikasının İçeriği	8
Açık Erişim Politikası Uygulama Rehberi	10
Açık Erişim Politikası Uygulamada Önemli Adımlar	10
Açık Erişim Politikası Uygulamak için Kontrol Listesi	12
Açık Erişim için Örnek Hibe Sözleşmesi Maddesi	13

Amaç ve Kapsam

National Documentation Centre (EKT) ve SPARC Europe tarafından PASTEUR4OA projesi çalışmalarının bir parçası olarak hazırlanan bu rehber, fon sağlayıcılara etkili Açık Erişim (AE) politikaları geliştirmelerinde yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Rehber, fon sağlayıcıların kendi AE politikalarını geliştirmelerini ve uygulamalarını sağlayacak bağlam ve süreç ile ilgili bilgi vermekte, örnek bir AE politikası sunmaktadır. Örnek politika hazırlanırken, UNESCO'nun AE politika geliştirme ilkeleri, MedOANet AE ilkeleri, PASTEUR4OA kapsamında mevcut AE politikalarının etkililiği üzerine yapılan çalışmalar ve RECODE projesinin araştırma verileri için AE politikası önerilerinden yoğun olarak yararlanılmıştır. Rehberde, ayrıca, PASTEUR4OA projesinin politika etkililiği araştırmaları sonucunda ortaya çıkan, kurumsal arşivlerde bilimsel bilgiye açık erişimin gelişimi için en başarılı yöntem olan zorunlu ve muafiyetin olmadığı depolamayı öneren mevcut kurumsal ve fon sağlayıcı açık erişim politikalarından iyi örnekler sunulmaktadır. Rehberde önerilen örnek politika, kurumsal AE politikalarının bu konudaki 2012 Avrupa Komisyonu Önerileri ve Ufuk 2020 Koşulları ile uyumlu hale gelmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Arka Plan Bilgi

Açık Erişim Nedir?

Açık Erişim genellikle yüksek dergi abonelik ücretleri nedeniyle bilimsel yayınlara erişimin kısıtlı olması konusunu ele almaktadır. Açık Erişim (AE) **okuyucunun bilimsel bilgiye (makale, monografi, araştırma verileri ve diğer araştırma çıktıları) ücretsiz çevrimiçi erişimini sağlama ve** bu bilgiyi araştırmacılar, endüstri ve vatandaşların da kullanabilmesi için **lisanslama uygulamasıdır**.

AE tanımı bağlamında kilometre taşları Budapeşte Açık Erişim Girişimini (2002) ve Berlin Açık Erişim Bildirgesini (2003) içermektedir.

Açık Erişim Nasıl Sağlanır?

Yazarın kendi yayını arşivlemesi (Yeşil yol): Yazarlar, kendi araştırmalarını tercih ettikleri bir dergide yayımlarlar. Kabul edilmesinin ardından yayının hakem denetiminden geçmiş elektronik bir kopyasını ve yayına ilişkin araştırma verilerini herkes tarafından ücretsiz olarak erişilebilen çevrimiçi bir açık erişim arşivinde (kurumsal arşiv ya da konu arşivi) depolarlar.

Açık Erişim yayıncılığı (Altın yol): Yazarlar yayınlarını AE dergilerde veya monografi serilerinde yayımlarlar. Bu yayınlara İnternet üzerinden son kullanıcılar tarafından ücretsiz olarak erişilebilmektedir. Yayınların telif hakkı genellikle yazarlara aittir. AE yayınlar ücretli erişilen yayınlarla aynı süreçleri uygulamakta (örneğin, hakemlik süreci), ancak içeriğe açık erişim sağlamaktadır. Bir yayının kalitesi ile yayına erişim arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.

Fon Sağlayıcılar için Açık Erişimin Yararları

Bilimsel bilgiye erişimin önündeki yasal, ticari ve teknolojik engelleri kaldırmakla araştırma süreci daha etkili ve araştırma sonuçları daha görünür olmaktadır. Ayrıca, AE tekrarı önler, bilgi ve teknoloji transferini kolaylaştırır ve yenilikçiliği teşvik eder.

Fon sağlayıcı kuruluşlar destekledikleri araştırmalara AE zorunluluğu getirerek:

- Fon sağladıkları araştırmaların niteliğini ve şeffaflığını daha iyi denetleyebilirler.
- Araştırma kurumlarının ve araştırma yoğun KOBİ'lerin yenilikçilik potansiyelini artırır.
- Araştırma yaparken metin ve veri madenciliği, makine-yoğun araştırma yöntemleri gibi yeni ve yenilikçi yöntemlerin kullanımına olanak sağlarlar.
- Yeni işbirliklerine; yeni, disiplinlerarası ve uluslararası araştırmalara olanak sağlarlar.
- Bilim okur yazarı ve araştırma okur yazarı vatandaşlar teşvik eder, vatandaş bilimini geliştirirler.
- Zamanla pahalı aboneliklere harcanan finansal kaynaklardan tasarruf edilmesini sağlarlar.
- Sonuç olarak, AE yoluyla fonladıkları araştırmaların sonuçlarının hem yeniden kullanımı hem de daha yüksek düzeyde görünürlüğü ile araştırmaya yapılan yatırımın getirisini artırmış olurlar.

Avrupa'da Açık Erişim Politikalarında Mevcut Durum

Dünyada AE politikalarına olan ilginin son zamanlarda artması, AE destekleyicileri ve araştırmacıların AE kavramını anlatmak için yıllar süren çalışmalarının sonucudur. Bunda bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle daha da ileriye taşınan e-alt yapıdaki ilerlemenin de etkisi söz konusudur. Açık erişimin yararlarının araştırma fonlayanlar ve kurumlar tarafından daha iyi anlaşılması ve geniş çapta desteklenen devlet tarafından fonlanan araştırma sonuçlarının sosyal ve ekonomik gelişim ve şeffaflık açısından tüm vatandaşlara açık olması fikri, Avrupa'da ve dünyada araştırmaların yayımında açıklığı standart bir uygulama olarak güvence altına almak için AE politikaları geliştirme konusundaki ilginin artmasına neden olmuştur.

Fon sağlayıcı bir kurum olarak Avrupa Komisyonu, Açık Erişimin Avrupa Birliği'nde kamu fonlarıyla gerçekleştirilen araştırmaların dağıtımında standart uygulama olmasını desteklemekte ve **bilginin açık dolaşımını Avrupa Araştırma Alanının beş önceliğinden biri olarak kabul etmektedir (COM(2012) 392 final)**. Açık Erişim Sorumlu Araştırma ve Yeniliğin (Responsible Research and Innovation - RRI) önemli bir bileşeni ve Açık Bilime giden yolda bir yapı taşıdır. 2012'de Avrupa Komisyonu, üye ülkelere kamu fonlarıyla gerçekleştirilen araştırmalara açık erişim sağlayacak ulusal politikalarını geliştirmelerini, araştırma fonlayıcıların ve araştırma yapan kuruluşların da buna göre ulusal ve Avrupa düzeyinde eşgüdümlü kendi politikalarını geliştirmelerini önermiştir (**C(2012) 4890 final**). Ayrıca, Ufuk 2020 fonlarıyla yapılan tüm hakemli yayınlar için açık erişim zorunludur. Bu karar 7. Çerçeve Programı fonlama sürecinin bir parçası olarak gerçekleştirilen Açık Erişim pilot uygulamasının devamı niteliğindedir. **Ufuk 2020 araştırma verilerine AE için de bir pilot uygulama içermektedir**. Araştırma verilerine AE, son zamanlarda artan miktarda ilgi duyulan bir konudur ve bu konudaki politika çalışmaları nispeten erken bir aşamdadır.

Üye ülkeler arasında açık erişim politikaları konusundaki en önemli gelişme, AE uygulayan araştırma fonlayıcıların ve araştırma yapan kuruluşların sayısının giderek artmasıdır. Zorunlu politikadaki en büyük artış, anlaşılır biçimde, araştırma kurumlarında gözlenebilir. Yakın tarihte PASTEUR4OA tarafından gözden geçirilen ROARMAP AE politikaları veri tabanındaki kayıtların üçte ikisini araştırma kurumlarınıninkiler oluşturmaktadır (<http://roarmap.eprints.org/>). Bununla birlikte benzeri bir önemli büyüme Avrupalı fon sağlayıcı politikalarında da gözlenebilir -ki bu da Ufuk 2020 ile uyumlu politikaların desteklenmesine ilgi gösterilmesinden ve araştırmacılara Açık Erişim politikalarının ülkeler, hatta mümkünse kıtalar genelinde kolay uygulanması için tutarlı bir çerçeve sağlanmasından kaynaklanmaktadır.

Birleşik Krallık'ın araştırma yayınları ve verilerine AE konusunda güçlü politikaları vardır -yedi araştırma konseyinin (RCUK) hepsinin ilgili politikaları bulunmaktadır. RCUK'un zorunlu altın açık erişim politikası tercihi [İngiltere Yüksek Öğrenim Fonlama Konseyi] HEFCE'nin üniversitelerin araştırma değerlendirme amacıyla yayınlarına kurumsal arşivler aracılığıyla açık erişimi zorunlu kılması ile büyük ölçüde ılımlı hale getirilmiştir. Ama Avrupa'daki çoğu fon sağlayıcı kurumsal arşivler aracılığıyla açık erişimi zorunlu kılmaktadır (yeşil yol). Norveç, Danimarka, Belçika ve diğerleri açık erişim politikalarını tanımlamakta erken davranmışlardır, ama bu politikaların çoğu zorunlu değildir. Öte yandan Portekiz Bilim ve Teknoloji Vakfı (FCT) ya da Avusturya Bilim Fonu'nunki (FWF) gibi daha yakın zamanda benimsenmiş politikalar ise araştırma hibesi alanlar için açık erişimi zorunlu tutmaktadır. Araştırmalar genel olarak uyumluluğu ve daha açık bir araştırma kültürü gelişmesini sağlayan politikaların zorunlu politikalar olduğunu göstermektedir.

Fon Sağlayıcılar için PASTEUR40A Örnek Açık Erişim Politikası

Giriş

[Fon sağlayan kurumun adı]'nın açık erişim politikasına ilişkin olarak harekete geçmesinin nedenlerini (örneğin, üretilen bilginin yayılımını artırma, yapılan yatırımların katma değerini artırma, kamu tarafından fonlanan araştırmalara herkes tarafından erişilmesini sağlama, Avrupa Komisyonu'nun açık erişim politikası ile uyumluluk vb.) ve ilgili diğer bilgileri belirtiniz.

Bu amaçla, [Fon sağlayan kurumun adı], [tarih] tarihinden itibaren araştırma desteği alanlar tarafından uyulması gereken aşağıdaki Açık Erişim politikasını tanımlamıştır.

1. [Fon sağlayan kurumun adı], tümüyle ya da kısmen [Fon sağlayan kurumun adı] desteğiyle üretilmiş hakemli makalelerin ve kitapların/monografların kabul edilmiş sürümünün bir kopyasının (yazar son kopyası-baskı sonrası- veya yayıncı sürümü) uygun bir açık erişim arşivinde¹ depolanmasını zorunlu kılar. Depolama, materyal yayına kabul edilir edilmez yapılmalı ve depolama tarihinden itibaren tüm üst veriler tamamiyle açık, taranabilir ve makine tarafından okunabilir olmalıdır.

2. [Fon sağlayan kurumun adı], yayınların tam metinlerinin mümkünse yayına kabul edilir edilmez, değilse de Fen Bilimleri, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik alanları (STEM) için yayınlanmasından sonra 6 aydan geç olmamak üzere, Sosyal ve Beşeri Bilimler (SSH) için ise yayınlanmasından sonra 12 aydan geç olmamak üzere, erişime açılmasını zorunlu kılar. Eğer bir derginin ambargo süresi belirtilen bu sürelerden daha uzunsa, yazarlar ya yayıncı ile açık erişim politikasına uygun davranmak için gerekli olan hakları kendisinde tutmak için müzakere eder ya da müzakereye gerek kalmaksızın açık erişim politikasına uygun davranmasını sağlayacak bir dergi bulur.

3. [Fon sağlayan kurumun adı], tümüyle ya da kısmen [Fon sağlayan kurumun adı] desteğiyle üretilmiş yayınlara ilişkin araştırma verilerinin yayın ile eş zamanlı olarak erişime açılmasını zorunlu kılar. Bu veri setleri, uygun açık erişim arşivlerinde açık erişimli hale getirilmeli ve yayın ile ilişkilendirilmelidir.²

¹ Uygun açık erişim arşivleri: İçeriklerini fon sağlayıcıların koşullarına uygun şekilde yayın kabul edilir edilmez yayına ilişkin üst veriler (başlık, yazar adı, kurum adı, dergi adı vb.) ile birlikte erişime açabilecek kurumsal arşivler, ilgili araştırma topluluğu tarafından geniş kabul görmüş konu arşivleri. Devlet tarafından ulusal bir arşiv oluşturulması istenebileceği gibi, Tıp gibi bazı araştırma alanları için zaten kurulmuş olan PubMed gibi konu arşivlerinde depolamaya izin vermek en iyisidir –ki bu arşivler araştırma topluluklarına çok faydalıdır ve böylece “uygun” bir açık erişim seçeneğidir.

² Uygun veri arşivleri: Araştırma verilerine erişim sunan, DOI numarası gibi kalıcı tanımlayıcılar vasıtasıyla veriye atıf yapılmasına olanak veren, (araştırmayı destekleyen fon sağlayıcının da belirtildiği) ortak kabul görmüş ilke ve standartlara dayalı nitelikli üst veri sunan veri arşivleri.

4. **[Fon sağlayan kurumun adı]**, kendi araştırma desteği ile üretilmiş yayınlara ve araştırma verilerine açık erişim için mevcut koşulları adresleyen bir planın hibe başvurusu sürecinde hazırlanmasını zorunlu kılar.

5. **[Fon sağlayan kurumun adı]**, araştırma fonlama ilkeleri doğrultusunda, tamamen açık erişimli olan dergilerde veya kitaplarda yayın yapmak için gereken makale işlem ücretini (APC) ve kitap işlem ücretini (BPC); bunun yanı sıra veri depolama ve derleme (curation) ile diğer veri yönetim maliyetlerini araştırma masrafları olarak kabul eder. Yayınların abonelik esaslı karma dergilerde açık erişimli olarak yayınlanmasına yönelik makale işlem ücretleri kabul edilebilir araştırma masrafları kapsamında değildir.

6. **[Fon sağlayan kurumun adı]**, APC ödenen açık erişimli dergilerdeki tüm makalelerin Creative Commons CC-BY lisansı ile yayımlanmasını zorunlu tutar. APC ödenmiyorsa dahi bir Creative Commons lisansı önerilmektedir. Depolanan tüm yayınların ve araştırma verilerinin tercihen bir Creative Commons lisansı ile lisanslanması önerilir.

7. Destek alanlar tüm yayınlarda **[Fon sağlayan kurumun adı]**'ni belirtmeli ve alınan destek kurallarla belirlenmiş standart bir şekilde [proje adı ve/veya kısaltması ve/veya numarası] tanımlanmalıdır [desteğin belirtilmesi için istenen standart bilgiyi burada verin ya da bunun anlatıldığı/gösterildiği bir dokümana/web sayfasına yönlendirme yapın. Örneğin, Hibeye Başvuranlarla İlgili İlkeler).

8. **[Fon sağlayan kurumun adı]**, hak sahibinin araştırma performansını ve gelecekteki destek başvurularını değerlendirirken bu politikaya uygun davranma durumunu göz önüne alacaktır. Açık erişim politikasına uygunluk raporu destek alan projelerin fonlama dönemleri boyunca ve fonlama dönemlerinin sonunda zorunludur.

9. **[Fon sağlayan kurumun adı]**, bu politikanın uygulanmasını sistematik olarak izleyecek ve gerektiği takdirde gözden geçirerek geliştirecektir.

Örnek Açık Erişim Politikasının İçeriği

Bu bölümde PASTEUR4OA tarafından önerilen fon sağlayıcı açık erişim politikasının önemli özelliklerinin anlamı tartışılmaktadır:

- PASTEUR4OA tarafından önerilen fon sağlayıcı açık erişim politikası **zorunludur**. Çünkü araştırmalar zorunlu politikanın en etkili ve araştırmacıları politikaya uymaya teşvik etmesi en muhtemel politika türü olduğunu göstermektedir. PASTEUR4OA ve bu konudaki diğer çalışmalar, gönüllü AE politikaları söz konusu olduğunda, az sayıda araştırmacının politikaya uyduğunu göstermektedir. Zorunlu bir AE politikası fon sağlayıcıya, politikasının nasıl anlaşıldığını izleme ve gerektiğinde gözden geçirme yükümlülüğü de getirir.
- Politika **hakem denetiminden geçmiş yayınların açık erişim arşivlerinde yazar tarafından depolanmasını** zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle politika araştırmacının kendi yayını yapacağı yeri (dergiyi, yayınevini) seçme özgürlüğüne karışmamakta, aynı zamanda araştırma kurumlarına alt yapılarını (arşivlerini) kullanarak kendi araştırma ürünlerini yönetme gücü vermektedir. Bu bağlamda, üniversiteler belli bir araştırmacı topluluğunun ve toplumun yararı için üretilen araştırmalara erişim sağlama sorumluluğunu üstlenirler. Çoğu durumda mümkün olmasa da, konuyla ilgili olarak oluşturulmuş bir alt yapıya sahip disiplinler için konu arşivleri kullanılabilir. Bu nedenle politika belirli bir açık erişim arşivinde depolamayı zorunlu kılmaz. Bu şart, Avrupa Komisyonu'nun Ufuk 2020'deki zorunluluğa göre hazırlanmış olup dünya genelindeki pek çok kamu fon sağlayıcınıninkiyle aynıdır.
- **Çalışmanın yazar ya da yayıncı son kopyasının yazar tarafından arşivlenmesi, çalışma yayınlanmak üzere kabul edilir edilmez yapılmalı ve kesinlikle çalışmanın yayınlanmasından sonraya kalmamalıdır**. Çalışmalarının arşivlenmesi istenen bu zaman dilimi, yazarların çalışmalarının yayınlanmasıyla uğraştıkları son aşama olduğu için araştırmacıların bu işi yapabilecekleri en uygun zamandır. Eğer yayıncının koşulları bunu gerektiriyorsa, yayının tam metnine açık erişime STEM için 6, SSH için 12 aylık ambargo süresi konulabilir. Bu süreler Avrupa Komisyonu'nun Ufuk 2020 şartları dahil pek çok diğer politikada da bu şekildedir. Ambargo uygulanan çalışmaların **üst verileri başlangıçtan itibaren erişime açık olmalıdır**.
- **Politika, yayınları destekleyen ve geçerli kılan araştırma verilerinin** uygun açık erişim arşivlerinde depolanarak **erişime açılmasını** zorunlu kılar. Bu politika dünya genelinde Avrupa Komisyonu, NIH [Amerikan Ulusal Sağlık Enstitüleri], NSF [Amerikan Ulusal Bilim Vakfı], Birleşik Krallık Araştırma Konseyleri, Gates Vakfı gibi en önemli araştırma fonlayıcıların politikaları örnek alınarak oluşturulmuştur. Güvenlik nedeni gibi gerekli durumlarda ve ilkeler dokümanında ve hibe anlaşması dokümanında açıkça belirtilen durumlarda politikaya istisnalar yapılabilir.

- **Politika, AE dergilerde** veya monografi serilerinde **yayın yapmayı teşvik eder, ancak zorunlu kılmaz**. APC, BPC ve veri yönetim maliyetinin kabul edilebilir proje masrafları olduğunu ifade eder. Bu, ilgili fonların ayrılmasını ve her proje için harcanabilecek miktarın fon başvuru rehberinde belirtilmesini gerektirir. Böylece, abonelik sistemine karşı AE yayıncılık sistemine geçişin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Ama yazarın kendi eserini açık erişimli olarak arşivlemesi şartının yine de yerine getirilmesi gerekir.
- Politika, fon sağlayıcı desteği ile AE dergilerde yayımlanan tüm yayınlar için **Creative Commons CC-BY lisansını** zorunlu kılar. Bu, gerçek anlamda açık erişime, diğer bir deyişle yayınların ve araştırma verilerinin yasal olarak tekrar kullanımına (libre-Open Access) olanak sağlayacaktır. Politika açık erişimli olarak yayınlanmayan ancak açık erişim arşivlerinde depolanan yayın, kitap, veri türü materyallerin CC lisansı almasını önermekte, ancak kesin lisanslama koşullarından söz etmemektedir.
- **Performans değerlendirme, ilerideki destek başvuruları ve proje raporlama politikaya uygun davranma ile ilişkilendirilmelidir**. Açık erişim politikasına uymanın proje raporlama, gelecekte verilecek destekler ve araştırma değerlendirme ile ilişkilendirilmesi yüksek uyum oranlarına ulaşabilmek için çok önemlidir.
- **Politika, yazarın çalışmasını** istenen koşullar ve ambargo süresi gözetilerek **açık erişimli yapması için gereken hakları kendinde tutmasını zorunlu kılar** ve araştırmacıların standart uygulamadaki şekilde telif haklarını yayıncılara devretmelerinin önüne geçer. Yazarların yayıncılarla görüşerek onlara sadece yayın için gerekli hakları vermesi mümkündür, ilgili kaynaklar (pazarlık araçları, yazar sözleşmesi ekleri gibi) araştırmacılar için sağlanmalıdır. Yazarın önerdiği yayıncı fon sağlayıcının AE koşullarını kabul etmiyorsa, yazardan yeni bir yayıncı bulması istenir.

Açık Erişim Politikası Uygulama İlkeleri

Açık Erişim Politikası Uygulamada Önemli Adımlar

• HAZIRLIK/KONSÜLTASYON AŞAMASI

- **Uluslararası politikaların araştırılması**, fon sağlayıcının politika, alt yapı, uygulama ve uluslararası anlamda katılım düzeyi açısından kendi pozisyonunu değerlendirebilmesi için çok önemlidir.
- **AE depolama için alt yapının (açık erişim arşivi) değerlendirilmesi**: Başka şeylerin yanı sıra kurumlar arasında ya da ulusal düzeyde hizmet verecek alt yapı mevcut ise politika daha güçlü olacaktır. Ulusal bir harmanlama sistemi, fon sağlayıcının destek verdiği araştırmaları analiz etmesini ve izlemesini sağlamanın yanı sıra desteklediği araştırmalar için bir “mağaza vitrini” vazifesi görebilir. Alt yapı eksiklikleri giderilmelidir.
- Politikanın hazırlanması ve uygulanması için **maliyetlerin değerlendirmesi ve finansal planlama**: (gerekiyorsa) alt yapı için destek sağlama, APC, BPC ve araştırma verilerinin yönetimi, eğitim ve (uygulanabilirse) farkındalık düzeyinin artırılması için destek sağlama da dahildir.

• POLİTİKA GELİŞTİRME AŞAMASI

- Uluslararası düzeyde mevcut iyi uygulamalarla uyumlu **politika içeriğinin geliştirilmesi**
- Araştırmacıların kendi çalışmalarını arşivlemelerine imkan verecek **destekleyici alt yapının geliştirilmesi**
- **İç destekleme ve izleme mekanizmasının geliştirilmesi**
  - Organizasyon içinde politika süreçlerini (örneğin uygulama ve izleme) dikkate alarak rol dağılımı yapılması ve ilgili mekanizmaların geliştirilmesi
- **Yardımcı dokümanların hazırlanması ve kurum içi dokümanların gözden geçirilmesi**
  - Mevcut hibe başvuru formlarının, başvuru yapanlardan yayın ve araştırma verilerine açık erişimi planlamalarını isteyecek şekilde gözden geçirilmesi
  - Mevcut hibe anlaşmalarının AE ile ilgili bir madde içerecek şekilde gözden geçirilmesi
  - Mevcut raporlama formlarının AE raporlama şartını kapsayacak şekilde gözden geçirilmesi
- Politikanın uygulanmasına yardımcı olmak için **politika destekleme eylemlerinin hazırlanması**
  - Başvuracakların koşulları yerine getirmeleri için ne zaman ne yapmaları gerektiği konusunda net talimatları ve kabul edilebilecek maliyetleri içeren rehber
  - Destek alanlar için koşulları nasıl sağlayacakları konusunda bilgi içeren dokümanlar
  - APC, AE yayıncılığın güçlendirilmesi, araştırmacıların kendi yayınlarını arşivlemeleri için potansiyel destekleme eylemleri
  - Farkındalığı artırıcı eylemler (örneğin, çalıştaylar)

- **POLİTİKA UYGULAMA AŞAMASI**

- **Bakanlık ve/veya Fon sağlayıcı tarafından benimsenen politika** (örnek politika için aşağıdaki kısma bakınız). Fon sağlayıcının açık ve net anlatımlı AE politikası, AE ilkesinin benimsediğinin bir göstergesi olarak fon sağlayıcının web sitesinden erişilebilir olmalıdır.
- Fon sağlayıcı tarafından, raporlama veya diğer yollarla (örneğin, akıllı sistemler) (intelligent systems) **politikaya uyumun takip edilmesi**. Politikaya uygun davranılmadığın ve değerlendirme listelerinde eksik yayınların eklenmediğinin anlaşılması durumunda gerekli önlemler (örneğin, desteğin geri çekilmesi) alınmalıdır.
- Birkaç yıl sonra **politikanın** fon sağlayıcı tarafından **değerlendirilmesi**; gerektiğinde gözden geçirilmesi.

Açık Erişim Politikası Uygulamak için Kontrol Listesi

- Bilimsel yayınlara ve araştırma verilerine AE ile ilgili uluslararası fon sağlayıcı politikalarını araştırdınız mı?
- Politika geliştirme sürecine tüm ilgili paydaşları dahil ettiniz mi?
- Politikanızın uygulanabilmesi için gerekli / mevcut kullanılabilir alt yapıyı değerlendirdiniz mi?
- Politikanın uygulanmasına ilişkin maliyet tahmini yaptınız mı?
- Politikanız aşağıdaki konularla ilgili maddeler içeriyor mu?
  - Zorunlu Açık Erişim ve yazarın kendi yayını arşivlemesi
  - Hakem görüşünden geçmiş çalışmalar için açık erişimin varsayılan durum olması
  - Yazarın kendi yayını kendisinin arşivlemesinin birincil arşivleme yöntemi olması
  - Sorumlulukların ilgili taraflar arasında dağıtılması
  - Yayının arşivlenme yeri ve zamanı
  - Teknik şartnameler
  - Kabul edilebilir masraflar
  - Lisanslama
  - Uyum ve izleme mekanizmaları
- Hibe Anlaşmanızda Açık Erişimle ilgili bir madde var mı?
- Araştırmacılarınıza politikanıza uyum sağlamaları için rehberlik ediyor musunuz? (Örneğin, soru ve cevaplar, araştırma verileri yönetim planları konusunda bilgi kaynakları)
- Bir uyum ve izleme mekanizması oluşturduunuz mu?
- Politikanızın etkinliğini değerlendirmek için bir süreç belirlediniz mi?

Açık Erişim için Örnek Hibe Sözleşmesi Maddesi

Fon sağlayıcı hibe anlaşmasına Açık Erişim ile ilgili maddeler eklemelidir. Aşağıdaki örnek hibe anlaşması Ufuk 2020'de kullanılanı temel almakta ve PASTEUR4OA araştırmalarının bir politikanın en etkili olması için gerekli olduğunu gösterdiği kriterleri içermektedir:

Hibe Anlaşması Madde [xxx]: Bilimsel Yayınlar Açık Erişim

Lehdarların her biri [veya aşağıda imzası bulunan hibe alan kişiler] alınan destek sonucunda üretilmiş hakem denetiminden geçmiş tüm bilimsel yayınlara (tüm kullanıcılar için ücretsiz ve çevrimiçi) AE sağlamalıdır. Lehdar, özellikle:

(a) yayın için kabul edilen çalışmanın yayımlanmış sürümünü ya da hakem denetiminden geçmiş son sürümünün makine tarafından okunabilen bir elektronik kopyasını, yayın için kabul edilir edilmez, bilimsel yayınlar için uygun bir AE arşivinde depolamalıdır. Lehdarlar, aynı zamanda, depolanan bilimsel yayındaki sonuçların doğrulanması için gerekli olan araştırma verilerini de depolamalıdır.

(b) depolanan yayına AE arşivinde en geç (i) eğer yayıncı ambargo uygulamıyorsa yayına kabul edildiği tarihte, (ii) yayıncı aracılığı ile ücretsiz bir elektronik kopyasının edinilmesi mümkün ise, yayımlandığı tarihte, veya (iii) bunun dışındaki durumlarda 6 ay içinde (sosyal ve beşeri bilimler için 12 ay) AE sağlamalıdır.

(c) depolanan yayını tanımlayan bibliyografik üst veriye AE arşivi aracılığıyla AE sağlamalıdır. Bibliyografik üst veri standart bir formatta olmalı ve şunların tümünü içermelidir: Hibe numarası ya da kodu: [numarayı girin]; Proje adı: [Projenin adını girin]; Projenin kısa adı: [Kısa adı girin]; Çağrı numarası: [Çağrı no girin]; yayın tarihi ve eğer ambargo uygulanıyorsa ambargo süresi, kalıcı tanımlayıcı.

Hibe Anlaşması Madde [xxx]: Araştırma Verilerine Açık Erişim

Lehdarların her biri [veya aşağıda imzası olan hibe alan kişiler] araştırma yayınlarını destekleyen tüm araştırma verilerine AE sağlamalıdır. Lehdar, özellikle:

(a) bilimsel yayınlarda sunulan sonuçları doğrulamak için gerekli, destekleyici araştırma verilerini ilişkili üst veri ile birlikte ilgili yayının depolanma tarihinden geç olmamak üzere mümkün olan en kısa sürede uygun bir araştırma verisi AE arşivinde depolamalı ve üçüncü kişilerin verilere ücretsiz erişimini, verileri madenlemesini, verilerden faydalanmasını, verileri çoğaltması ve yaymasını mümkün kılan önlemler almalıdır.

(b) sonuçları doğrulamak için kullandığı araçlar ve enstrümanlar hakkında AE arşivi aracılığıyla bilgi sağlamalıdır (eğer mümkünse aynı araç ve enstrümanları sağlamalıdır). Bir istisna olarak, çalışma tanımında belirttikleri şekilde temel amacın gerçekleştirilmesini riske atacaksa araştırma verilerinin belirli bölümlerine açık erişim sağlamayabilirler. Ayrıca, sonuçların ticari kullanımının amaçlanması, verilerin açıklanmasının kamu güvenliğini tehlikeye sokabilmesi gibi gizlilik ihlali durumlarında araştırma verilerine AE sağlamak zorunda değildirler. Son olarak, kişisel verilerin korunması gereken durumlarda açık erişimden feragat edilebilir.

(c) eğer projenin, üzerine yayınlar yapılacak önemli araştırma verileri üretmesi bekleniyorsa, projenin ilk 6 ayında bir Araştırma Verileri Yönetim Planını proje çıktısı olarak geliştirmelidir.